

PROCJENA RIZIKA POSLOVANJA U CILJU SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

Lejla Skopljak, MA, e-mail: lejla.skopljak@iu-tavnik.com

Aida Vrbanjac, MA, email: aida.vrbanjac@iu-travnik.com

Adela Mujinović, emial: adela.mujinovic@gmail.com

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Rizik je sastavni dio poslovanja, i ukoliko se pravovremeno ne uoči i ne poduzmu odgovarajuće kontrolne aktivnosti, ono sa svojim štetnim posljedicama može onemogućiti uspješno poslovanje. Novi trendovi u razmjeni roba, usluga, novca i kapitala, te kretanje ljudi, dobijaju nove pojavne oblike i gube mnoga od postojećih ograničenja. Nastaju nove mogućnosti ali i još nepoznati rizici koje nije moguće sagledati do kraja. Sve ugroženija nacionalna bezbjednost zahtjeva nove pristupe i rješenja države u suprotstavljanje pranju novca i zloupotrebi nezakonitih radnji. BiH je prepoznata kao rizična zemlja za sticanje protivpravne imovinske koristi odnosno po pranju novca. Inovativnost i maštovitost ljudi koji se bave pranjem novca je neograničena. Raznovrsnost mogućih procesa pretvaranja nezakonitog novca u prividno zakoniti ukazuje na činjenicu da je pranje novca po svojoj strukturi kompleksno. Banke i druge finansijske institucije zauzimaju prvo mjesto u sprječavanju pranja novca, one su upravo najizloženije rizicima od aktivnosti pranja novca. Mjere prevencije u tom slučaju podrazumijevaju identifikaciju gotovinskih i sumnjivih transakcija putem procjene rizika. Pristup procjene rizika bi trebali koristiti svi sudionici u tržišnim kretanjima u svrhu procjenjivanja rizika od pranja novca koji prati klijente, novčane transakcije, geografsko područje, tražeći potencijalno sumnjive radnje.

Ključne riječi: Pranje novca, rizik poslovanja, finansijske transakcije, sumnjive radnje

ASSESSMENT OF BUSINESS RISK IN ORDER TO PREVENT MONEY LAUNDERING

Abstract: Risk is main part of business, and if it is not timely detected and not taken appropriate control activities, risk with its damaging consequences could prevent a successful business. New trends in the exchange of goods, services, money and capital, and the movement of people, get new forms and lose numerous of the existing restrictions. New opportunities are created but also more unknown risks that can not be viewed to the end. More vulnerable national security requires new approaches and solutions of the state against money laundering and abuse of illegal actions. Bosnia and Herzegovina is recognized as a risky country for acquiring illegal assets or the money laundering. Innovation and imagination of people who are dealing with money laundering is unlimited. The variety of possible process of converting illegal money into apparently legitimate, points to the fact that money laundering has complex structure. Banks and other financial institutions occupy first place in the prevention of money laundering, they are also the most exposed to risks of money laundering activities. Prevention measures in this case include the identification of cash and suspicious transactions through risk assessment. The risk assessment approach should be used by all participants in the market trends in order to assess the risk of money laundering that accompanies clients, financial transactions, geographical area, looking for potentially suspicious activity.

Keywords: Money laundering, business risk, financial transactions, suspicious activities

UVOD

Bosna i Hercegovina je prepoznata kao rizična zemlja za pranje novca. Raznovrsnost mogućih procesa pretvaranja nezakonitog novca u prividno zakoniti ukazuje na činjenicu da je pranje novca po svojoj strukturi kompleksno. Da bi se utvrdila izloženost obveznika riziku i da bi se djelotvorno upravljalo tim rizikom, sam obveznik mora da identifikuje svaki segment svog poslovanja u kome se može pojaviti prijetnja od pranja novca i mora procijeniti svoju ranjivost u odnosu na tu prijetnju. Rizik se kontinuirano identifikuju na svim nivoima upravljanja – od operativnog do strateškog nivoa – u taj proces su uključene sve organizacione jedinice obveznika. Veličina i složenost poslovanja obveznika imaju važnu ulogu u odlučivanju o tome koliko je on privlačan ili podložan riziku od pranja novca tako ako je preduzeće veliko, manja je vjerovatnoća da će ona lično poznavati klijenta, pa taj klijent može biti u znatno većoj mjeri anoniman nego ako je klijent nekog malog preduzeća.

1. PRANJE NOVCA

Prema članu 2. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH¹¹⁹ pranje novca podrazumjeva zamjenu imovine ili prijenos imovine ako je stečena kriminalnim radnjama, a s ciljem prikrivanja ili zataškavanja nezakonitog porijekla imovine ili pružanja pomoći nekom trećem licu koje je umješano u takve aktivnosti radi izbjegavanja zakonskih posljedica počinjenih radnji. Pranje novca omogućuje kriminalcima da svoja nezakonito stečena novčana sredstva koriste, a da pritom ne pobude ničiju sumnju. Postoji širok dijapazon aktivnosti koje mogu biti preduzete radi prikrivanja porijekla imovine stečene izvršenjem krivičnog djela. Svako ko pruža usluge ili isporučuje određene proizvode koji se mogu koristiti za skladištenje ili prijenos vrijednosti može biti zloupotrijebljen kao instrument u procesu pranja novca. Novac se može prati kroz poslovanje u finansijskom sektoru, kao i kroz poslovanje van finansijskog sektora.

Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH (član 4.)¹²⁰

propisuje obveznike za sprovođenje mjera za otkrivanje i sprečavanje pranja novca, a to su: banke, osiguravajuća društva, lizing društva, mikrokreditne organizacije, ovlašteni posrednici, društva koja se bave elektronskim prijenosom novca, investiciona i penzionna društva i fondovi, pošte, kazina, kockarnice i drugi organizatori igara na sreću i posebnih lutrija, mjenjačnice, zalagaonice, lica koja obavljaju profesionalne djelatnosti (notari, advokati, računovođe, revizori, pravna i fizička lica koja obavljaju računovodstvene i usluge poreskog savjetovanja), agencije za nekretnine, pravna i fizička lica (koja se bave prijemom i raspodjelom novca ili imovine u humanitarne, dobrotvorne, vjerske, prosvjetne ili socijalne svrhe, prijenosom novca ili vrijednosti, faktoring, forfaitingom, čuvanjem, investiranjem, držanjem, upravljanjem ili davanjem savjeta u vezi upravljanja imovinom trećih lica, izdavanje, upravljanje i poslovanje s platnim i kreditnim karticama i drugim sredstvima plaćanja, izdavanje finansijskih garancija i drugih jemstava i obaveza, davanje zajmova, kreditiranje, nuđenje i posredovanje u pregovorima o zajmovima, organizacija i vođenje licitacija, promet plemenitih metala i dragog kamenja i njihovih proizvoda, trgovina umjetničkim predmetima, plovilima, vozilima i letjelicama) i agencija za privatizaciju.

1.1. Faze pranja novca

Pranje novca se obično opisuje kao proces koji se odvija u tri faze i to:¹²¹

1. Ulaganje;
2. Raslojavanje (prikrivanje);
3. Integrisanje.

Osnovne komponente pranja novca su: moralna, psihološka, socijalna, kriminološka, istorijska, pravna, ekonomska i politička¹²²

¹¹⁹ „Službeni glasnik BiH“ broj 47/14

¹²⁰ „Službeni glasnik BiH“ broj 47/14

¹²¹ Teofilović N., i Jelačić M., (2006), Sprečavanje, otkrivanje i dokazivanje krivičnih dela korupcije i pranja novca, Policijska akademija, Beograd, str. 17

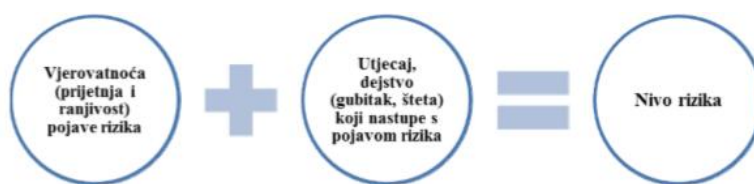
U fazi ulaganja, imovina stečena izvršenjem krivičnog djela plasira se u finansijski sistem. Veliki novčani iznosi razbijaju se na manje dijelove da bi pobuđivali manje sumnje, pa se potom u određenom periodu deponuju na račune u raznim finansijskim ustanovama. Pored toga, nezakonito stečena novčana sredstva mogu se investirati u vrijednosne papire, polise osiguranja zatim može pomiješati s prihodima od zakonitog poslovanja ili se može prikazati kao prihod od lažnih ili „fantomskih” firmi koje, zapravo, i ne posluju, već isključivo služe za deponovanje gotovinskih sredstava na račune. U fazi raslojavanja sredstva se prebacuju s računa na kome su bila deponovana na druge račune u čitavom nizu transakcija, a ti drugi računi nalaze se u raznim institucijama širom svijeta. Mnoge od tih transakcija nemaju nikakvu ekonomsku logiku i praktično ostaju neevidentirane u poslovanju. Glavni cilj tih transakcija jeste da se prikrije veza između novčanih sredstava i kriminalne aktivnosti kojom su ta novčana sredstva stečena. Svrha transakcija o kojima je riječ jeste da se sakrije trag novca i da se ometu svi oni koji pokušavaju da istragom utvrde porijeklo tih novčanih sredstava. U trećoj fazi, fazi integrisanja, novac se ulaže u zakonito poslovanje, umjetnička djela, dionice, nepokretnosti, luksuznu robu. Veoma je teško u toj fazi jasno razlučiti zakonita od nezakonitih novčanih sredstava.

Ove tri faze se ne moraju nužno odvijati tim redom zato što kriminalci nekad odluče da direktno ulože nezakonito stečena sredstva u luksuznu robu ili nepokretnosti. Isto tako, u slučaju nekih krivičnih djela, kao što su pronevjere i prevare u oblasti investicija, novčana sredstva kriminalaca već se nalaze u finansijskom sistemu, pa onda više nema potrebe da se dodatno ubacuju u sistem. Sem toga, prije no što se u finansijski sistem uvede nezakonito stečen novac, taj novac se često samo prebacuje s mjesta na mjesto.

¹²² Vesić D., (2008), Ekonomska i politička komponenta korupcije pranja novca, UDK: 343.352Bibliid 00258555, 60 Vol. LX, br. 4, pp. 481–501, str.493

1.2. Procjena rizika od pranja novca u poslovanju

Rizik je funkcija vjerovatnoće od rizičnih događaja i utjecaja rizičnih događaja. Vjerovatnoća događanja predstavlja kombinaciju pretnji i ranjivosti, odnosno, drugačije rečeno, rizičnidogađaji se dešavaju onda kada pretnja iskoristi ranjivost. Nivo rizika se može sniziti tako što će se umanjiti prjetnje, ranjivosti ili

njihov utjecaj.

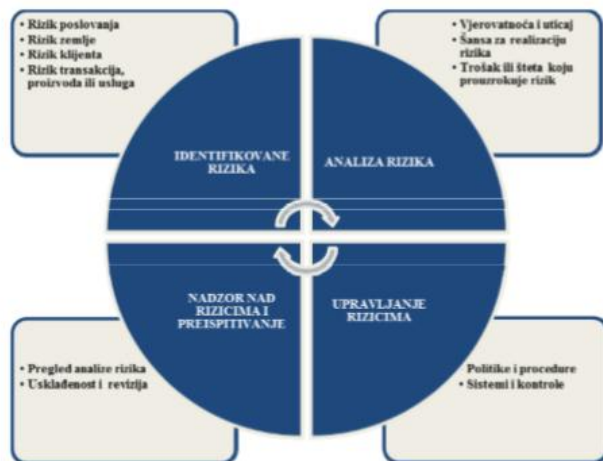
Slika 1. Rizik od pranja novca

Izvor: kreacija autora

Da bi se utvrdila izloženost obveznika riziku i da bi se djelotvorno upravljalo tim rizikom, sam obveznik mora da identifikuje svaki segment svog poslovanja u kome se može pojaviti prijetnja od pranja novca i mora procijeniti svoju ranjivost u odnosu na tu prijetnju. Rizik se kontinuirano identifikuju na svim nivoima upravljanja – od operativnog do strateškog nivoa – u taj proces su uključene sve organizacione jedinice obveznika. Veličina i složenost poslovanja obveznika imaju važnu ulogu u odlučivanju o tome koliko je on privlačan ili podložan riziku od pranja novca tako ako je preduzeće veliko, manja je vjerovatnoća da će ona lično poznavati klijenta, pa taj klijent može biti u znatno većoj mjeri anonimniji nego ako je klijent nekog malog preduzeća. Nakon što se identifikuje rizik od pranja novca potrebno je procijeniti koliki je negativni utjecaj na realizaciju ciljeva poslovanja. Analiza rizika i identifikacija treba da bude sprovedena na sve postojeće i nove proizvode, aktivnosti i procese. Potrebno je se fokusirati na one klijente, zemlje, proizvode, usluge, transakcije i

kanale isporuke koji predstavljaju najveći potencijalni rizik.

Postupak procjene rizika ima četiri faze: 1) identifikovanje oblasti poslovanja koje su podložne pranju novca; 2) sprovođenje analize kako bi se utvrdilo kolika je vjerovatnoća da će nastupiti pranje novca i kakav bi u tom slučaju bio njegov utjecaj;

3) upravljanje rizicima; 4) nadzor nad rizicima i njihovo preispitivanje.

Slika 2. Postupak procjene rizika od pranja novca

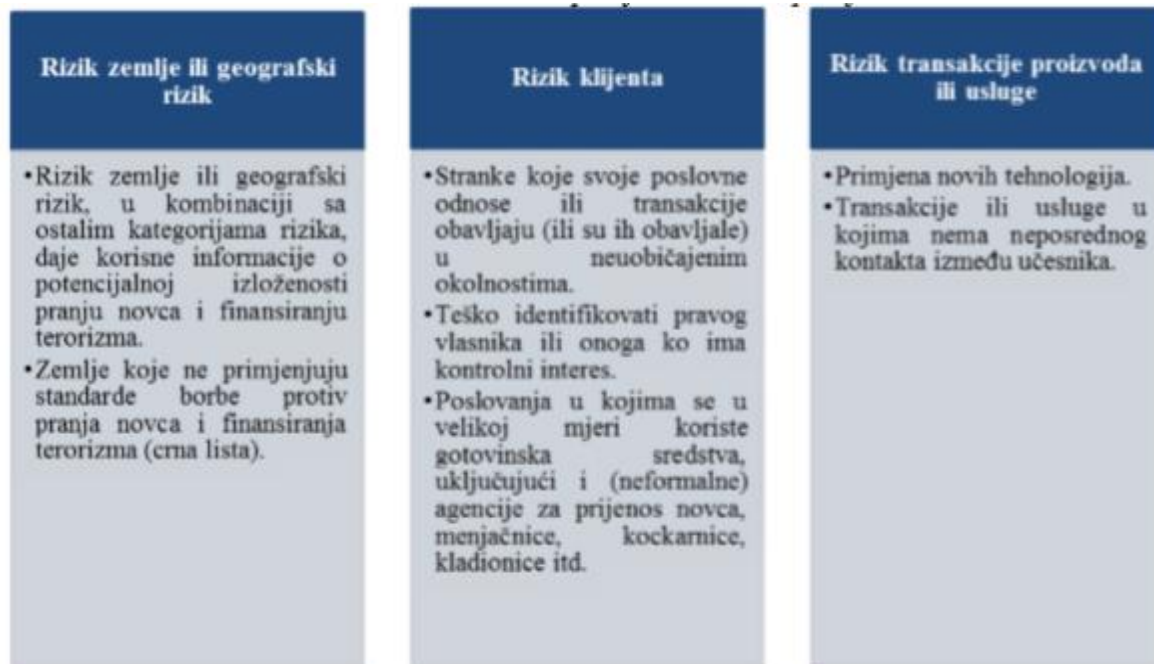
Izvor: kreacija autora

Prva faza podrazumjeva identifikovanje klijenata, proizvoda, usluga, transakcija i geografskih lokacija koje su specifične za obveznika. Zavisno od specifičnih karakteristika izvjesnih klijenata, proizvoda, usluga i transakcija, kao i kanala isporuke, razlikuje se i opasnost od pranja novca i podložnost tim pojavama. U drugoj fazi vrši se analiza kao kombinacija vjerovatnoće da do te pojave dođe i utjecaja troškova ili štete koji bi u datoj situaciji mogli nastati. Taj utjecaj se može sastojati od finansijskog gubitka za poslovanje usljed izvršenja krivičnog djela ili od novčanih kazni koje vlasti u datoj situaciji izreknu. Tu se takođe može raditi o šteti nanjetoj ugledu poslovanja ili cijelom sektoru. Analiza određenih kategorija rizika i njihovih kombinacija specifična je za svaki entitet obveznika ponaosob, tako da se zaključak o ukupnom nivou rizika mora zasnivati na svim relevantnim informacijama. U trećoj

fazi, obveznik će, na temelju analize, primjeniti strategije upravljanja rizikom i sprovesti odgovarajuću sektorsku politiku i primjeniti primjerene procedure. Da bi se djelotvorno ublažio i suzbio rizik, biti će primjenjeni adekvatni sistemi i mehanizmi kontrole. Na kraju, u tom procesu treba nadzirati i preispitivati same rizike i upravljanje rizicima. Obveznik to može učiniti tako što će razraditi režim nadzora kroz programe usaglašavanja i revizije. Procjena rizika od pranja novca mora se periodično revidirati na osnovu toga u kolikoj su se mjeri rizici promjenili ili u kolikoj su se mjeri promjenili vidovi poslovanja ili strategije samih obveznika. Procjena rizika od pranja novca se provodi na nivou preduzeća tzv. makro procjena i na nivou organizacionih jedinica tzv. mikro procjena rizika. Na temelju informacija koje su proizašle iz ove procjene preduzeće odlučuje o obimu

i vrsti testova za procjenu rizika odpranja novca. Kod mikro procjene rizika menadžment preduzeća bi trebao uzeti u obzir i sljedeće tipoverizika, kao i njihove međusobne odnose (PickettSpencer, 2006: 153.): 1. Inherentni rizik – rizik koji je dio sameaktivnosti, 2. Kontrolni rizik – rizik nefunkcionisanjaustanovljenih kontrola koji treba imati najveću važnost za planiranje procjene rizika, 3. Rezidualni rizik – rizik koji preostaje nakon što menadžment poduzme sve mjere, uključujući interne kontrole, kako bi se smanjila vjerojatnoća pojavljivanja rizika i njegovih posljedica, 4. Revizijski rizik – rizik koji proizlazi izneprofesionalnog obavljanja interne revizije,ugroženosti njezine objektivnosti i neovisnosti. Važan preduslov za dobru procjenu rizika je dobro razumjevanje samog rizika i dobro razvijene procedure koje će primjeniti obučeno osoblje. Kod makro procjene rizika od pranja novca potrebno je uzeti u obzir rizik zemlje ili geografski rizik, rizik klijenta i rizik transakcije proizvoda, robe ili usluge.

2. UPRAVLJANJE RIZIKOM OD

PRANJA NOVCA U POSLOVANJU

Slika 3. Rizici kod makro procjene rizika od pranja novca

Izvor: kreacija autora

Postoje četiri kategorije rizika i to nizak, srednji, visok ili neprihvatljiv rizik za

poslovanje. Prilikom utvrđivanja kategorije rizika institucija treba uzeti u obzir različite vrste rizika kao što su rizik zemlje, klijenta i transakcija, proizvoda ili usluga.

Slika 4. Kategorije rizika od pranja novca

Izvor: kreacija autora

Ciljevi i načela upravljanja rizikom od pranja novca treba da omogućе obveznicima da utvrde odgovarajuću politiku i procedure,

uključujući pravila o mjerama i radnjama koje se preduzimaju radi poznavanja i praćenja stranke, promovisanje visokih etičkih i profesionalnih standarda i sprječavanje namjerne ili nenamjerne zloupotrebe entiteta za kriminalne aktivnosti. Poželjno je da menadžeri koji su odgovorni za upravljanje rizikom na nivou svoje organizacione jedinice, razrade procedure za upravljanje rizikom od pranja novca, tako da te procedure budu primjerene konkretnim zadacima organizacione jedinice o kojoj je riječ, što sve mora biti usaglašeno s ciljevima i načelima procjene rizika od pranja novca na nivou institucije kao cjeline. Uprava mora da ohrabri regulatorno usklađivanje i da obezbjedi da zaposleni strogo poštuju interne procedure, sektorsku

politiku, praksu i procese čiji je cilj ublažavanje i kontrola pranja novca. Uprava takođe treba da podstiče etičku kulturu poslovanja i etičko ponašanje. Etičko ponašanje je profesionalna, individualna odgovornost kada su pojedinci svjesni svojih prava, interesa i želja drugih aktera i savjesno ih uzimaju u obzir, otvoreni za nove ideje i spremni da zadatke rješavaju na transparentan način, a istovremeno su voljni da preuzmu odgovornost i da se smatraju odgovornima za odluke koje donose i poteze koje preduzimaju.

Obveznik mora da objezbedi da svaki zaposleni razumije svoju ulogu u procesu upravljanja rizikom od pranja novca, kako bi bilo moguće obezbjediti pravilnu detekciju i odgovarajući nadzor rizika. Stoga su obuke za zaposlene koji su u neposrednom kontaktu s klijentima ili koji obavljaju transakcije od presudnog značaja u postupku upravljanja rizikom od pranja novca. Ograničavajući faktor u tom procesu može biti nedostatak odgovarajućih kadrova iliako nije sprovedena odgovarajuća obuka. Svi zaposleni od nivoa izvršilaca do najvišeg rukovodstva, moraju biti svjesni rizika od pranja novca. Najbolji način da se obezbjedi odgovarajuća obuka jeste izrada godišnjeg programa stručnog obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih.

Mjere za umanjivanje rizika su:¹²³

- Povećanje nivoa svijesti o opasnosti od visoko rizičnih situacija u poslovnim odnosima,
- Traženje odobrenja za uspostavljanje poslovnog odnosa čak i onda kada nije obvezno,
- Povećavanje nivoa poznavanja poslovnog partnera provođenjem pojačanih mjera dubinske analize,
- Provođenje pojačanih mjera tekuće kontrole i revizije poslovnog odnosa.

2.1. Nadzor i preispitivanje rizika

Obveznik treba da uspostavi odgovarajući i trajni proces nadzora i preispitivanja rizika od pranja novca. Taj proces treba da se

sprovođa u sklopu funkcije kontrole poslovanja, kako bi se obezbjedilo da se svi predviđeni postupci redovno primjenjuju, da li se poštuju utvrđene sektorske politike i da li su svi sistemi u funkciji a u sklopu revizije, kada se utvrđuje da li su sektorske politike i procesi u skladu sa Zakonom i da li se sprovode na adekvatan način.

Redovni izveštaji koji se podnose Upravi za sprječavanje pranja novca treba da sadrže podatke o rezultatima procesa praćenja, nalaze unutrašnjih kontrola, izvještaje organizacionih jedinica zaduženih za nadzor i upravljanje rizikom, izvještaje interne revizije, izvještaje lica ovlaštenih za otkrivanje, praćenje i prijavljivanje svih sumnjivih transakcija, kao i zaključke nadzornih organa utvrđene u izvještajima o terenskoj inspekciji mjera za sprječavanje pranja novca.

Institucija može da ima posebnu organizacionu jedinicu za upravljanje rizikom od pranja novca tj. ovlašteno lice. Ovlašteno lice se imenuje na nivou uprave. Ovlašteno lice ima važan zadatak u utvrđivanju procesa procjene rizika i u procesu nadzora i preispitivanja upravljanja rizikom od pranja novca.

Pored stalnog praćenja i preispitivanja rizika od pranja novca, obveznik takođe treba da ima internu reviziju da bi mogao nezavisno da procjeni sistem upravljanja rizikom od pranja novca. Nezavisnu provjeru mogu da sprovedu interni revizori, eksterni revizori, stručni konsultanti ili druga kvalifikovana lica koja nisu neposredno angažovana na primjeni ili u funkcionisanju sistema upravljanja rizikom od pranja novca.

2.2. Efekti procjene rizika od pranja novca na poslovanje

Efekti procjene rizika od pranja novca na poslovanje mogu biti pozitivni i negativni. U pozitivne efekte spadaju:

- Efikasnost troškova - dobra procjena rizika vodi efikasnom trošenju ograničenih novčanih sredstava. Ono što je važno je činjenica da se ne radi o rezanju troškova i drugim sličnim radikalnim mjerama, nego o

¹²³ Vinšalek Stipić, V., Blažević, L., Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment, Vol. II, br. 3, str. 73-79

dobroj alokaciji novčanih sredstava bez nepotrebnih gubitaka. - Fleksibilnost - neophodno je da se obveznici, kao i regulatori i supervizori stalno prilagođavaju realnosti koja je oko njih, budući da kriminalni milje konstantno prilagođava svoje „poslovanje“ i strategije ovisno o riziku koji ih okružuje. - Proporcionalnost - znači da je potrebno poduzimati korake kako bi se identificirale i ojačale slabe tačke i nedostaci, pri tome se treba koncentrirati na stvarno slabe tačke kako bi se kriminalcima otežale aktivnosti vezane uz pranje novca.

Negativni efekt procjene rizika od poslovanja jeste upravo sama rizičnost prosudbe o stepenu rizika koji prati poslovne partnere, proizvode ili usluge, transakcije i geografsko područje. Pretjeran oprez, odnosno svrstavanje poslovnih partnera koji to nisu u visoko rizičnu skupinu izaziva povećanje troškova i krivu alokaciju resursa. S druge strane olako ocjenjivanje poslovnih partnera ili organizacija dovodi do negativnih utjecaja za državu i društvo u cjelini.

2.3. Prijetnje novih tehnologija koje omogućavaju anonimnost

Pri uspostavljanju politika i procedura radi smanjivanja izloženosti riziku pranja novca i kriminalnih radnji koji proizlazi iz novih tehnologija koje omogućavaju anonimnost (internet bankarstvo, elektronski novac), finansijske institucije uključujući i druga društva koja obavljaju određene usluge platnog prometa ili prijenosa novca bi trebale osigurati primjenu tehnoloških rješenja koja osiguravaju.¹²⁴

- nedvojbenu identifikaciju stranke koja je korisnik elektronskog bankarstva,
- vjerodostojnost potpisanog elektronskog dokumenta,
- pouzdanost mjera protiv krivotvorenja dokumenata i potpisa dokumenata,
- sisteme koji su zaštićeni od preinaka i osiguravaju tehničku i kriptografsku

¹²⁴ Vinšalek Stipić, V., Blažević, L., Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment, Vol. II, br. 3, str. 73-79

- sigurnost, procesa upotrebe elektroničkog bankarstva,
- ostale uslove u skladu s pozitivnim propisima kojima je uređeno to područje poslovanja.

Svi sudionici u platnom prometu ili prijenosu novca dužni su prikupiti tačne i potpune podatke o uplatitelju i uključiti ih u obrazac ili poruku koja prati elektronički prijenos novčanih sredstava, poslanih ili primljenih u bilo kojoj valuti. Pri tome ti podaci moraju pratiti prijenos cijelovrijeme tokom prolaza kroz lanac plaćanja.

3. PRANJE NOVCA U MEĐUNARODNIM OKVIRIMA

Međunarodna tijela koja regulišu uvođenje i provođenje pristupa temeljenog na procjeni rizikasu:

□ FATF¹²⁵ je tijelo koje razvija i unaprjeđuje politiku nanacionalnoj i međunarodnom nivou za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma. FATF nadzire napredak svojih zemalja članica u implementaciji potrebnih mjera, vrši reviziju mjera za borbu protiv kriminalnih radnji te unaprjeđuje provedbu mjera na globalnom nivou.

□ MONEYVAL¹²⁶ je odbor za evaluaciju i implementaciju mjera za sprječavanje pranja novca pri Vijeću Europe. Cilj MONEYVAL-a je osigurati da zemlje članice imaju efikasan sistem za borbu protiv finansijskog kriminala te da su usklađene s međunarodnim standardima kao što su npr. preporuke FATF-a, Konvencije UN-a, te Direktive Evropskog Parlamenta i Vijeća.

□ Wolfsberg¹²⁷ grupa ima za cilj razvoj standarda primjenjivih za finansijsku

¹²⁵ FATF (Financial Action Task Force) je međuvladino tijelo osnovano 1989. godine na forumu zemalja G7 u Parizu. U ovom članstvu su 31 država i dvije međunarodne regionalne organizacije te Evropska komisija.

¹²⁶ MONEYVAL je posebni odbor Vijeća Europe osnovan 1997. godine. Članice ovog odbora su sve zemlje članice Vijeća Europe, kao i zemlje kandidati, a koje nisu članice FATF-a.

¹²⁷ Wolfsberg grupa je udruženje 11 globalnih banaka osnovana 2000. uz Transparency International s ciljem rada na smjernicama za sprječavanje pranja novca primjenjivim za privatni bankarski sektor.

industriju i s tim povezanih pristupa za sprječavanje pranja novca kriminalnih radnji.

Direktive Evropske unije o sprječavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca vrlo jasno prikazuju razvojni put definicije pojma sumnjivih transakcija. Prve pokušaje postavljanja okvira preventivnog djelovanja na području sprječavanja pranja novca nalazimo u Direktivi 91/308/EEC. Kako kreditnim i finansijskim institucijama definicijom nameće obvezu provjere, s posebnom pozornošću, svake transakcije za koju se smatra da bi mogla biti povezana s pranjem novca, jasna je njezina sadržajna neodređenost i nužnost legislativne dorade na nacionalnom nivou. Druga direktiva - Direktiva 2001/97/EC nije otišla puno dalje po pitanju razradе definicije sumnjivih transakcija, iako prepoznaje samostalne profesije i struke koje od obveze prijavljivanja sumnjivih transakcija u određenim slučajevima izuzima. Za razliku od prve dvije direktive, Direktiva 2005/60/EZ o sprječavanju korištenja finansijskog sistema u svrhu pranja novca i finansiranja terorizma temelji se na procjeni rizika, a samim time pitanju prepoznavanja sumnjivih transakcija pristupa na sasvim drugačiji način. Treća direktiva pridaje sumnjivim transakcijama jednu sasvim novu ulogu postavljajući ih kao okosnicu prevencije pranja novca putem sistema procjene rizika, iako ne direktno.

4. PRANJE NOVCA U OKVIRIMA BOSNE I HERCEGOVINE

Bosna i Hercegovina je usvajanjem Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti postala jedna od zemalja koja prema međunarodno priznatim standardima preduzima mjere i odgovornosti za otkrivanje, sprječavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, što joj je ujedno bio i jedan od uslova koje je postavila međunarodna zajednica, te zbog toga ne bi trebala biti postavljena na sivu listu. „Siva lista” Moneyvala je vrlo problematična za svaku zemlju u svijetu, jer obezvrjeđuje kreditni rejting jedne zemlje, odnosno poskupljuje

sve finansijske transakcije koje jedna zemlja sprovodi u međunarodnim finansijskim odnosima.

U okviru Državne agencije za istragu i zaštitu – SIPA formirano je Finansijsko obavještajno odjeljenje. Zemlje moraju osigurati da njihove finansijske institucije imaju uspostavljene odgovarajuće procedure za identifikaciju klijenata u skladu sa međunarodnim standardima koje su uspostavili Bazelska komisija za superviziju banaka i Radna grupa za finansijsku akciju u vezi sa pranjem novca (FATF). Finansijske institucije u skladu sa članom 13. ovog zakona¹²⁸ su obavezne izvještavati Finansijsko obavještajno odjeljenje o sumnjivim transakcijama odnosno o strankama čije transakcije imaju ili prelaze vrijednost 30.000 KM.

Konstatacije MONEYVAL-a za BiH su sljedeće tj. da je BiH pogodno tlo za pranje novca i finansiranje terorizma, investicijski sektor u BiH nije u potpunosti siguran od zlopotrebu, BH vlasti nisu procijenile rizik od finansiranja terorizma, utvrđivanje materijalnih dokaza u kaznenom djelu pranja novca u sva četiri KZ usklađeno s konvencijama iz Beča i Palerma, uspostavljen je okvir kako bi se omogućilo zamrzavanje sredstava osoba i tijela utvrđenih u okviru rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1267, ali se isti još uvijek ne primjenjuje u praksi, učinkovitost sistema za kontrolu fizičkog prekograničnog transporta valuta izaziva zabrinutost, mjerodavnim tijelima nisu jasne njihove ovlasti, usvajanjem zakona o sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma razina usklađenosti okvira sprečavanja pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma poboljšana, poboljšati sistem koordinacije sprečavanja pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma na razini politika.

ZAKLJUČAK

Prema konstatacije MONEYVAL-a BiH je pogodno tlo za pranje novca i finansiranje

¹²⁸ Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH „Službeni glasnik BiH“ broj 47/14

terorizma te investicijski sektor u BiH nije u potpunosti siguran od zlopotrebe. S toga je potrebno da svako preduzeće uspostavi sistem upravljanja rizikom od pranja novca tj. da utvrde odgovarajuću politiku i procedure, uključujući pravila o mjerama i radnjama koje se preduzimaju radi poznavanja i praćenja stranke, promovisanje visokih etičkih i profesionalnih standarda i sprječavanje namjerne ili nenamjerne zlopotrebe entiteta za kriminalne aktivnosti. Uzimajući u obzir sva nastojanja prilikom definiranja učinkovitog sistema pranja novca koji se temelji na procjeni rizika, sveobuhvatna statistika koja je prvenstveno ogledalo prakse govori u prilog nekoliko zaključaka: - Učinkovit sistem procjene rizika zahtjeva primjerenu legislativnu podlogu s razrađenom definicijom sumnjivih transakcija, učinkovit nadzor i primjerene sankcije u slučaju nepoštovanja zakonskih odredaba, - Sistem procjene rizika zahtjeva sve veći udio sumnjivih transakcija prijavljenih od nefinansijskih institucija kao potvrdu podizanja stepena svijesti i u tom sektoru, - Permanentnoj izobrazbi svih institucija uključenih u provođenju mjera prevencije pranja novca na nacionalnom nivou.¹²⁹

LITERATURA

- [1] Cindori, S., (2013), Pranje novca: korelacija procjene rizika i sumnjivih transakcija, odabrani prijevodi br. 16/13, Institut za javne financije,
- [2] Teofilović N., i Jelačić M., (2006), Sprečavanje, otkrivanje i dokazivanje krivičnih dela korupcije i pranja novca, Policijska akademija, Beograd
- [3] Vesić D., (2008), Ekonomska i politička komponenta korupcije pranja novca, UDK: 343.352 Biblid 0025-8555, 60 Vol. LX, br. 4, pp. 481–501,
- [4] Vinšalek Stipić, V., Blažević, L., Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment, Vol. II, br. 3, str. 73-79
- [5] Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti BiH „Službeni glasnik BiH“ broj 47/14

¹²⁹ Cindori, S., (2013), Pranje novca: korelacija procjene rizika i sumnjivih transakcija, odabrani prijevodi br. 16/13, Institut za javne financije, str.19